

۶ دسمبر ۲۰۱۵

داکتر عبدالرحمن زمانی

قیام سال ۱۳۲۴ صافی های کُتر

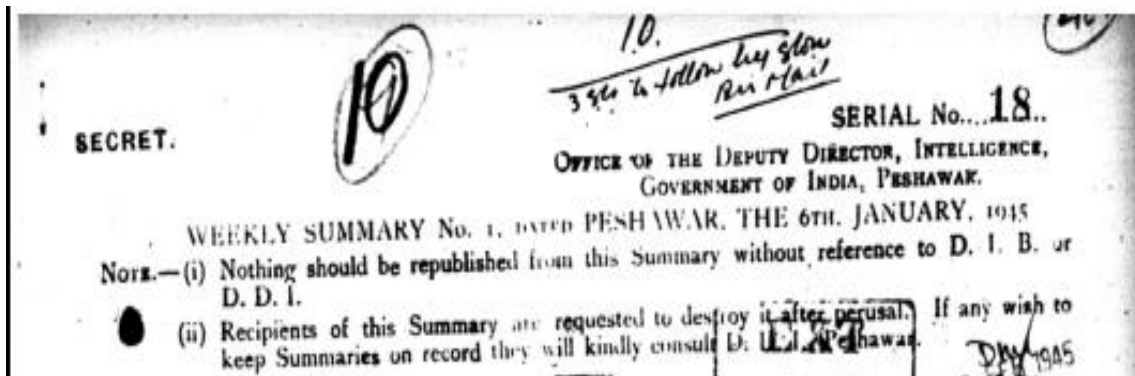
(قسمت پنجم)

اوضاع ولایت مشرقی قبل از جنگ صافی ها

مهمترین رویداد قبل از قیام صافی های کُتر در ولایت مشرقی آغاز کمپاین و تلاش های قبولاندن سیستم عسکری جبری بر اقوام مشرقی بود. محمد هاشم خان صدراعظم خود در رأس این کمپاین قرار داشت. او برای رسیدن به این هدف، با وجودیکه از تمام شیوه ها، وسایل و امکانات دست داشته اش استفاده نمود، ولی باز هم به نتیجه نرسید. رویداد مهم دیگر هم ترس هاشم خان از عکس العمل اقوام مشرقی در رابطه با موافقت حکومت با انگلیس ها و آوازه ساختن استحکامات نظامی در مناطق مهم و حساس این ولایت بود. محمد هاشم خان تمام زمستان سال ۱۳۲۳ را در ننگرهار سپری نموده و درین مدت از اشخاص بانفوذ و پر قدرت دیگری هم خواست تا در وقت ضرورت به جلال آباد رفته به او یاری رسانند. هاشم خان درین دوران مصروف فعالیت های ذیل بود:

1. جرگه های متعدد با سران قومی، دادن رشوت و تحایف به آنها و بازدید از اطراف و اکناف سمت مشرقی

— هاشم خان در هفته اول جنوری ۱۹۴۵ سفر های کوتاهی به لغمان، هده و سرربی داشت. او همچنان با اشخاص مهم ملاقات نموده و مراقب فعالیت های طرفداران غازی امان الله خان بود. این ترس هاشم خان از فعالیت هواداران غازی امان الله خان مبنی بر آوازه های بود که گویا وی (هاشم خان) در نظر دارد با کار ساختمان تاسیسات دفاعی در بعضی از مناطق آن ولایت، با پیشنهاد انگلیس ها موافقت کند. علت این اقدام جلوگیری از مخاصمت احتمالی روس ها بعد از ختم جنگ جهانی قلمداد شده است. این شایعات احساسات ضد انگلیسی اقوام را شورانده و خواب را از چشمان صدراعظم ربوده بود. چنانچه درین راپور محرمانه استخبارات انگلیس به آن اشاره شده است:

ترجمه:

د پانو شمیره: له 1 تر 6

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

پادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په خیر و لولئ

«محرمانه»

شماره مسلسل ۱۸

دفتر معاون ریاست استخبارات

حکومت هند بریتانوی، پشاور

خلاصه هفتگی شماره ۲، مؤرخ ۱۳ جنوری ۱۹۴۵ پشاور

یادداشت: الف - هیچ قسمت این خلاصه

نبايد بدون مراجعه به دفتر

ریاست استخبارات و یا دفتر

معاون ریاست استخبارات

دوباره نشر شود.

ب - از دریافت کنندگان این

راپور تقاضا میشود تا بعد از

مطالعه آنرا از بین ببرند.

کسانی که خواهان ثبت این

راپور باشند، لطفاً با دفتر

معاون استخبارات پشاور

مشوره کنند. ۱»

ترجمه قسمت دوم:

«راپور های اخیر میرسانند که صحت

صدراعظم درین او آخر خوب نبوده و اینکه او

توسط دکتوران شفاخانه جلال آباد معاینه شده

است.

شیر آغا، نقیب چهارباغ بتاریخ هشتم جنوری با

صدراعظم صحبت نمود. گزارش داده شده

است که او [نقیب] راجع به فعالیت های امانیست

ها در این ولایت هوشدار و مشوره داده است

تا در تمام کشور تبلیغات ضد امان الله [خان] را

پخش کند.

(ii) Recent reports suggest that the Premier's health has not been good recently and that he has been examined by doctors of the Jalalabad hospital.

(iii) Sher Agha, the Naqib of Chahargagh, had an interview with the Premier on 5th. January, and is reported to have warned him of Amanist activities in the Eastern Province and advised him to spread anti-Amanullah propaganda throughout the country.

(iv) Muhammad Shah Khan (W. W. 577), Chief of the C. I. D., is reported to have left Kabul on 5th. January for Jalalabad in response of a summons from the Premier, who interviewed him next day and instructed him to investigate reports of the activities of anti-British elements in the province and particularly in the Kunar Valley. Muhammad Rafiq, Cipher Clerk and Intelligence Agent of the Premier, has been sent to carry out these enquiries in Asmat area, and it is said that he will also visit Bajaur and Mohmand tribal territory.

12. Rumours, probably spread by pro-Axis propagandists, are reported in the Eastern Province to the effect that the Afghan Government intend to permit the British to construct defences inside Afghan territory in anticipation of future trouble with Russia, and it is said that Said Almar Afridi, and Amin Khan, leading Koda Khel Mohmand Malik, have sent letters to the Premier stating that their tribes are expressing resentment at the prospect of a British entry into Afghan territory.

1. خلاصه راپور هفته وار دفتر معاون ریاست استخبارات حکومت هند بریتانوی (شماره ۱، مؤرخ ۶ جنوری ۱۹۴۵).

د پانوی شمیره: له 2 تر 6

افغان جرمن آنلاین په درنیت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

گزارش داده شده است که محمد شاه خان، رئیس استخبارات [ضبط احوالات]، بعد از آنکه توسط صدراعظم به جلال آباد احضار شد، بتاريخ هشتم جنوری کابل را ترک گفته و به فردای آن بعد از صحبت با صدراعظم هدایت یافت تا راپور فعالیت‌های عناصر ضد انگلیس درین ولایت، بخصوص وادی گنر را بررسی نماید. محمد رفیق، مامور شفر و ایجنت استخبارات صدراعظم فرستاده شد تا چنین تحقیقاتی را در منطقه اسمار² انجام داده و گفته شده است که او از باجور و منطقه قبایلی مهمند نیز بازدید خواهد نمود.

۱۲. شایعاتی که احتمالاً توسط پروپاگاندچیان طرفدار کشور های محور پخش شده است، در ولایت مشرقی گزارش داده شده است. به اساس آن حکومت افغانستان میخواهد به انگلیس ها اجازه دهد تا برای جلوگیری از احتمال مشکلات آینده با روس ها، در داخل قلمرو افغانستان تاسیسات دفاعی اعمار کند³. گفته میشود که [دوتن از] ملکان برجسته، سید المر افریدی و امین خان کوداخیل مهمندبه صدراعظم طی ارسال مکاتیبی اظهار داشته اند که قبایل شان از دادن چنین امتیازاتی به انگلیس ها در داخل افغانستان ابراز خشم نموده اند».

– در راپور بعدی انگلیس ها آمده است که :

The Premier seems to have taken the advice of the Naqib of Chaharbagh and is organizing anti-Amanullah and pro-Yahya Khel propaganda in the Eastern Province and in Katakawaz where Amanist influence is particularly widespread.

«بنظر میرسد صدراعظم مشوره نقیب چهارباغ را قبول نموده و در ولایت مشرقی و «کتواز»، جاهائیکه نفوذ امانیست ها شایع تر است، مصروف پلانگذاری تبلیغات ضد امان الله [خان] و به نفع یحیی خیل [آل یحیی / خانواده حاکم] میباشد»⁴.

- 2 . به اساس اسناد متعدد استخبارات انگلیس، اسمار یکی از پایگاه های مهم عناصری بود که از دوران امیر حبیب الله خان به نفع انگلیس ها فعالیت نموده، و طوریکه قبلاً هم ذکر شده و در قسمت های بعدی نیز دیده خواهد شد، اعضای یک خانواده روحانی [؟] که بنام سید و پاچا و پیر از دوران لشکر کشی امیر عبدالرحمن خان به نورستان درین منطقه حساس کنرجابجا شده بود، درین رابطه نقش مرکزی داشته و در دوران قیام صافی های کتر نیز با هاشم خان همکاری بسیار نزدیک داشتند.
- 3 . شاید منظور ازین تاسیسات دفاعی اعمار همان تهانه های متعدد نظامی ای باشد که تحت سرپرستی سردار محمد داؤد خان در مناطق مختلف سرحدی کتر، ننگرهار و پکتیا به پایان رسیده و تاهنوز هم موجود اند.
- 4 . خلاصه راپور هفته وار دفتر معاون ریاست استخبارات حکومت هند بریتانوی (شماره ۳، مؤرخ ۲۰ جنوری ۱۹۴۵).

د پانیو شمیره: له 3 تر 6

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولی

Tour of the Premier.
 (i) Reference Weekly Summary No. 2 of 1945, para. 11 (iii). Following the advice of the Naqib of Chaharbagh the Premier is organising a campaign for spreading anti-Amanullah propaganda throughout the Province. On the 9th. January he interviewed Nizam-ud-Din and other chiefs of the Jadidi of Nuristan (Kafiristan) whom he had summoned to Jalalabad. He gave these chiefs money rewards and instructed them to spread this propaganda amongst their people. During last week he summoned mullahs from various parts of the province, gave them *khilats* and money and briefed them for similar propaganda.

در یک جای دیگر باز هم در همین رابطه میخوانیم که «بتاریخ نهم جنوری [هاشم خان] با نظام الدین خان و بزرگان دیگر جدیدی نورستان (کافرستان [قبلی]) که به جلال آباد خواسته شده بودند، صحبت نمود. او به این بزرگان پول، انعام و هدایت داده است تا در بین مردم خویش این تبلیغات را پخش کنند. در دوران هفته گذشته او [هاشم خان] ملا های قسمت های مختلف ولایت [مشرقی] را احضار و به آنها بآبادن خلعت و پول انتشار پروپاگند های شبیه را داده است.»⁵

- شاه به وزیر دربار احمدشاه خان هم هدایت داد تا به جلال آباد رفته و هاشم خان را در کار هایش یاری کند.⁶
- یک هفته بعد صدراعظم از منطقه شینوار و گنر پایان بازدید نموده و از فرقه مشر طره باز خان [قوماندان امنیه یا کوتوال کابل] هم خواست تا به جلال آباد آمده با وی همکاری کند.
- هاشم خان همچنان ضمن تصفیة مامورین بلند رتبه اداری ولایت (اقدام دیگری که بعدا ذکر خواهد شد)، با مصرف پول گزاف تلاش داشت تا شینواری ها و قبایل دیگر رابه قبول کردن سیستم جدید عسکری وادار کند.

He delivered a speech at the Badshahi Mosque in Jalalabad in which he drew attention to the benefits obtained under the Yahya Khel regime and exhorted his listeners to ignore propaganda in favour of ex-King Amanullah.
 (ii) Reports indicate that a considerable amount of money is being distributed among the tribes who have so far resisted supplying recruits according to the Jadwal system.
 (iii) 28th. January :-
 Accompanied by the Court Minister, visited Chaharbagh to see the Naqib, to whom the Court Minister is related by marriage.

- [صدراعظم] با ایراد بیانیة در مسجد شاهی جلال آباد توجه حاضرین را به مزایای حاصله تحت رژیم یحیی خیل جلب وشنوندگان را تشویق نمود تا تبلیغات به نفع شاه سابق، امان الله [خان]، را بی اساس بدانند. (ب) راپور ها حاکیست که مقدار قابل توجه پول در بین قبایلی توزیع شده است که تاحال با جلب عسکری مطابق سیستم جدید احصائیه مقاومت نشان داده اند.

5 . خلاصه راپور هفته وار دفتر معاون ریاست استخبارات حکومت هند بریتانوی (شماره ۳، مؤرخ ۲۰ جنوری ۱۹۴۵).
 6 . همانجا.

(ج) ۲۸ جنوری : [صدر اعظم] ہمراہ با وزیر دربار از چہار باغ برای دیدن نقیب بازید نمود. وزیر دربار با نقیب از طریق ازدواج خویشاوندی دارد 7.

– در اوایل ماه فیروزی ہم صدر اعظم مصروف کمپاین قبولاندن سیستم جدید جلب جبری عسکری مطابق احصائیہ نفوس بود. «سیاست رشوه دهی عاقلانہ و آزمایش شدہ او بہ نتیجہ دادن پرداختہ است . بعضی از رہبران خوگیانی قبلاً تعہد مقاومت بہ مقابل خدمت اجباری عسکری شان با شینواری ہا را شکستانده اند. صدر اعظم مشتاق است این سیستم جدید را برای اقوام جذاب تر ساختہ و درین رابطہ نظریات منصبداران عالیرتبہ نظامی ولایت [مشرقی] را خواستہ است . او همچنان تصمیم گرفتہ است برای کنترول بیشتر بر اقوام ، کہ ستون فقرات مقاومت را تشکیل میدہد، مراکز اداری شینوار را دوبارہ از «غنی خیل» بہ «کھی» انتقال دہد⁸ .»

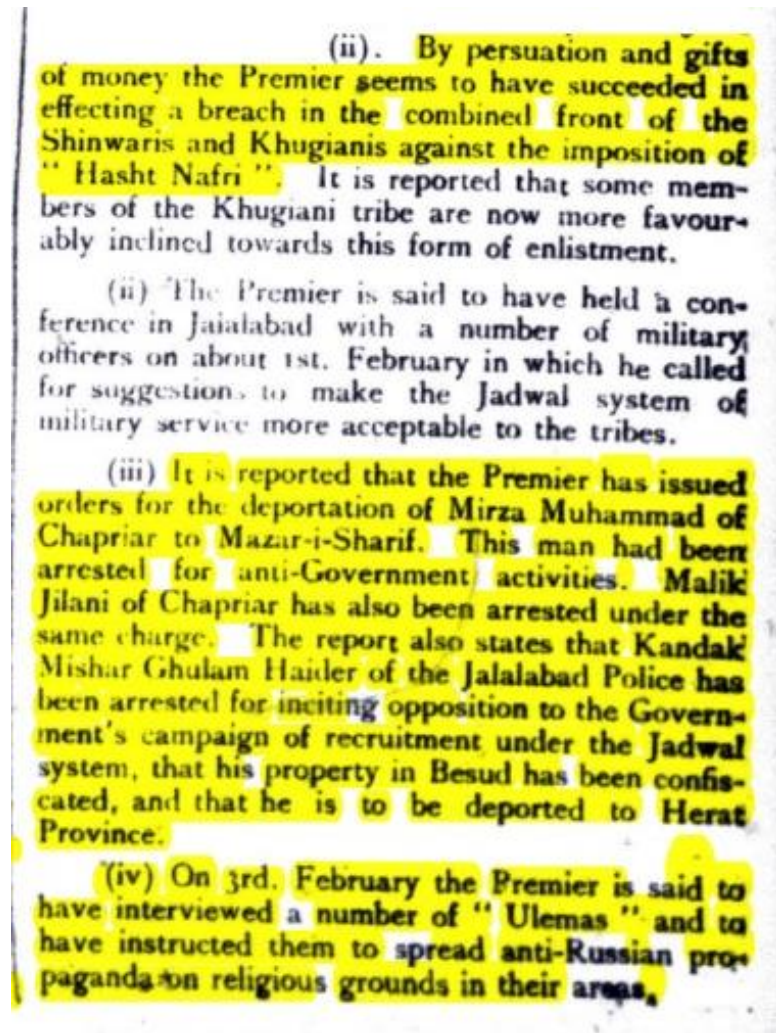
In Jalalabad the Premier has been engaged in varied activities. In his campaign to induce the tribes to accept the Jadwai system of military service his time-honoured policy of judicious bribery is beginning to produce results, and already some of the Khugiani leaders have foresworn their agreement with the Shinwaris to resist this form of conscription. The Premier is anxious to make this system more attractive to the tribes, and has asked some of the senior military officers of the Province for suggestions to this end. He has also decided to move the headquarters of the Shinwari District back from Ghani Khel to Kahi for greater control over that tribe, which is the backbone of the resistance.

7. خلاصہ راپور ہفتہ وار دفتر معاون ریاست استخبارات حکومت ہند بریتانوی (شمارہ ۵، مؤرخ ۳ فیروزی ۱۹۴۵).
8. خلاصہ راپور ہفتہ وار دفتر معاون ریاست استخبارات حکومت ہند بریتانوی (شمارہ ۶، مؤرخ ۱۰ فیروزی ۱۹۴۵).

د پانچو شمیرہ: له 5 تر 6

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليولو مخکې په خپر و لولئ

یک راپور دیگر استخباراتی انگلیس ها در همان هفته حاکیست که سیاست «زر» و «زور» یا تطمیع و تهدید هاشم خان نتیجه داده و او موفق شده است با دادن رشوه و تحایف، و گرفتاری و تبعید کسانی که خواست هایش را قبول نکنند، بین سران قبایل شینواری و خوگیانی نفاق تولید کند.

« (الف) بنظر میرسد که صدراعظم با ترغیب و هدیه پول موفق شده است در بین جبهه مشترک اقوام شینواری و خوگیانی علیه تحمیل هشت نفری، رخنه ایجاد کند. گزارش داده شده است که بعضی از اعضای قبیله خوگیانی حال به طرف ثبت نام [احصائیه] میلان بیشتر پیدا کرده اند.

(ب) گزارش داده شده است که صدراعظم حکم تبعید [جلا وطنی] میرزا محمد از «چپلیار» به مزار شریف را صادر نموده است. این شخص به اتهام فعالیت های ضد حکومت گرفتار شده است. ملک جیلانی چپرهار هم به همین اتهام دستگیر شده است. گزارش علاوه میکند که کندک مشر غلام حیدر [خان] پولیس جلال آباد هم به اتهام تحریک مخالفت با کمپاین جلب عسکری اجباری دستگیر، جایدادش در بهسود مصادره و خودش به هرات تبعید شده است»⁹.

(ادامه دارد)